

u Chebu – str. 97, Šumperk – str. 132, 137, 169, Žopy – str. 126, Židlov – str. 172).

Závěrem lze dodat, že kniha polských autorů představuje výbornou pomůcku pro badatele v problematice kamenných křížů a to jak v první teoretické části, tak i v katalogu. Autorům lze blahopřát k dobře vykonané práci.

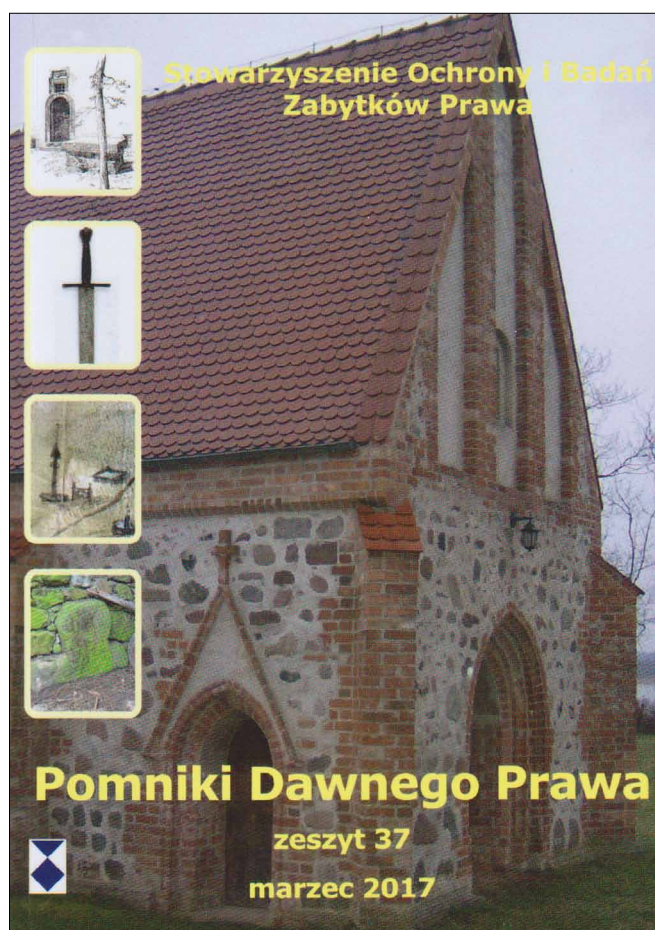
Pomniki Dawnego Prawa

Monuments of the Old Law

JOSEF UNGER

Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Kotlářská 267/2, Brno 611 37

Stowarzyszenie Ochrony i Badań Zabytków Prawa ve Wrocławu vydalo již 37 sešitů zabývajících se historií práva nejen v Polsku, ale také na území České republiky. Výrazem této spolupráce je české resumé, nebo i dvojjazyčnost některých příspěvků. V článku Roberta Heše „Miasto Banie, joannici z Rurki i Swobodnicy i zabójstwa zakonnego dostojnika“ (str.

Obálka časopisu: *Pomniki Dawnego Prawa*, zeszyt 37, marzec 2017.
ISSN 1641 - 8603

4–13) se popisují incidenty z 14. stol. a jejich řešení smírcí smlouvou, jejíž součástí bylo zbudování dřevěného smírcího kříže. Daniel Wojtucki v příspěvku nazvaném „Stół sądowy na rynku w Strzelnie“ (str. 14–23), se zabývá kamenným soudním stolem, který je výjimečnou památkou datovanou sice až k roku 1740, ale navazující na starší právo ze 17. stol. Z jelenohorských kronik vychází práce Karoliny Pogorzelské „Samobójstwo w średniowieczu i czasach nowożytnych z uwzględnieniem przykładów z jeleniogórskich kronik“ (str. 24–41). Podrobně je popsáno zacházení s dehonestovaným tělem sebevraha. Daniel Wojtucki v článku „Dankowice koło Jordanowa Śląskiego – grób „wampirzycy“ czy straconej skazanej?“ (str. 42–55) uvádí na pravou míru interpretaci hrobu objeveného roku 1935, který byl považován za vampirický. Místo nálezů „Galgenberg“ však svědčí o uložení mečem popravené ženy do rakve a deponování na místě. Samozřejmě nelze vyloučit ani možnost, že žena byla popravena na jiném místě a u šibenice jen „pohřbena“. Jan Štěpán vytěžil z map uložených v opavském archivu doklady o celé řadě památek souvisejících s historií práva na Moravě, které zveřejnil pod českým názvem „Některé šibenice a pranýře na mapách olomoucké pobočky zemského archivu v Opavě“ (str. 56–69). U Velké Bystřice je dokumentován jednak pranýř a jednak dvousloupová šibenice v trati „beym gericht“. U Lipníka nad Bečvou a u Litovle stávaly zděné šibenice studňového typu na čtvercovém půdorysu. Kruhový půdorys měla šibenice u Velkých Losin. Kromě toho u Červené hory stávala koleňová šibenice, která však nebyla místem poprav, ale jen výstrahou pro kočovné tlupy (Zigeiner galgen). Další šibenice je zaznamenána u Náměště na Hané, kde na náměstí býval i pranýř. Pranýř, šibenice a trdlice pro trestání menších provinění stávaly u Huzové. U Zábřehu je zaznamenána jednoduchá dřevěná dvousloupová šibenice. Na závěr jsou publikovány zprávy Antoni Mizioleka o objevu obrazu sekery, vyřtém na kameni druhotně použitém u kostela v Nowem Kościele (str. 70–75), Daniela Wojtuckého o katovském meči z Liberce, který byl prodán neznámé soukromé osobě za 9500 Euro (str. 76–77) a také Leszka Róžańského o pokusu lokalizace šibenice v Kowarech (str. 78–79). Redakci i autorům je možno blahopřát k velmi dobré práci při poznávání a publikování nových poznatků týkajících se památek minulého práva.

Konec lidské evoluce

Closing Human Evolution

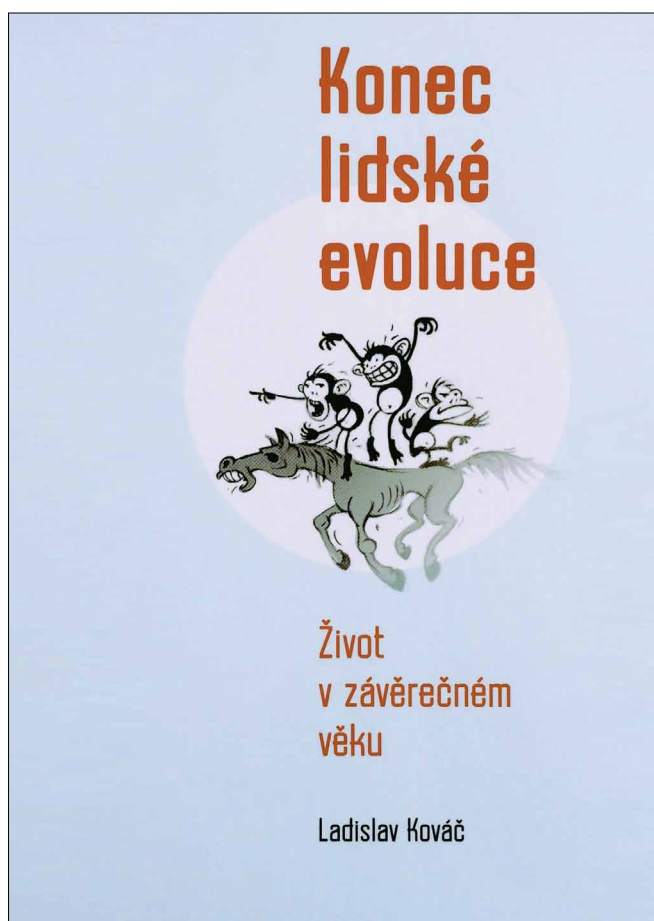
LIBOR ŠIMEK

Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, Kotlářská 267/2, Brno 611 37

Kniha profesora Ladislava Kováče *Konec lidské evoluce* s podtitulem *Život v závěrečném věku* je v našem prostředí unikátním autorským počinem, jak svým rozsáhlým užitím zdrojů

k tématu, tak uvedenými závěry. Kniha se v úvodu zabývá bazálními tématy vzniku života a jeho forem. Pozornost věnuje například teorii entropie. Kováč uvádí k problematice řadu odkazů na odbornou literaturu, ve které její autoři dochází k závěru, že příroda se snaží o co největší úspornost při užití svých energetických zdrojů. Podle nich se to vztahuje jak na entity typu atomu, molekuly, buňky, tak i na ekonomický systém či ekosystém. Systémy, které disipují energii s větší účinností, jsou preferovány a vybrány k přežití. Kováč však varuje před zjednodušováním tématu a odkazem ke středověké *scala naturae* spíše vidí biologickou a kulturní evoluci jako projev druhého termodynamického zákona. V dalších stránkách popisuje dřívější i poměrně nedávné teorie používané pro vysvětlení úspěchu některých genů na úkor jiných, například Fisherovo matematické pojetí genů. Takzvaný genocentrismus je završen Dawkinsem a jeho teorií sobeckého genu. Kováč označuje genocentrismus za logický blud: správné vyvozování z nesprávných premis. Naznačuje také limity vědeckého zkoumání základních evolučních otázek. Cituje Medawara, který přirovnal vědu k „umění řešitelného“. Řešitelnost určují užité prostředky a to současné technologie a přístroje. Vzhledem ke třicetileté generační době člověka ve srovnání s 20 minutami, které má bakterie, doporučuje Kováč její intenzivní studium. Kováč se dále zabývá evolucí kognice. Uka-

zuje, že klasický darwinismus si na Fisherových matematických modelech vylámal zuby. Oproti představě jedince, který přímočaře předává své schopnosti svým potomkům, Fisherovy modely ukázaly, že sexuálně se rozmnožující organismy nevytvářejí z potomků kopie jednoho jedince, ale předávají se rekombinací genů, stochasticky děděných od dvou rodičovských organismů. Kováč zde zdůrazňuje zásadní důsledek z tohoto faktu vyplývající: jedinec má efemerní existenci, která je neopakovatelná. Na principu Bayesovy rohatky vysvětluje Kováč vývoj komplexních institucí, které regulují lidskou společnost (právo, morálka, politické organizace). V další části knihy se Kováč věnuje evoluční unikátnosti *Homo sapiens*. Srovnává náš druh s brouky a uvádí glosu biologa Haldana: „Každý čtvrtý živočich je brouk, stvořitel musel mít přehnanou zálibou v broucích.“ Co do tempa vývoje byl náš druh akcelerován, brouci jsou zde 300 milionů let a ty nejstarší fosilie se výrazně od dnešních neliší. Zatímco fosilie rodu *Homo* jsou staré 2,3-2,4 milionu let. Druh *Homo sapiens* se však objevil před cca 500 000 lety. Anatomicky moderní lidé, jak naznačují analýzy DNA a fosilní data, vznikli jen 200 tisíc let před námi v Africe a šířit se mimo tento kontinent začali před 100 tisíci lety. Avšak mimo něj se dobře zabydleli jen před bezmála 50 tisíci lety. Kováč se podivuje, že na rozdíl od brouků, jsou lidé méně racionální, a přesto byli natolik evolučně úspěšní. Uvádí k tématu fotku racionálního chrobáka a iracionálního člověka visícího v rámci horolezecké a adrenalinové kratochvíle za cíp skály. Darwin se domníval, že rozdíl mezi člověkem a ostatními druhy spočívají ve stupni, nikoliv v kvalitě. Tento pohled se zdá být vyvrácen současnými vědci. Někteří psychologové upozorňují především na rozdíl mezi myslí člověka a ostatních živočichů. A to vše „navzdory“ faktickým poznatkům z oboru molekulární genetiky. Člověk a šimpanz vykazují 99,4% identických znaků v nesynonymních úsecích DNA. Přitom oba druhy se oddělily poměrně nedávno z pohledu evoluční škály od společného předka (5-8 milionů let). Oproti původním nadhodnoceným odhadům počtu lidských genů se číslo ustálilo na 19 000, původně to bylo o 1 700 více. Přesvědčení, že moderní člověk má prehistorické základy impulsů a uvažování, může být posíleno informací, že 90% lidských genů kóduje proteiny z doby před stovkami milionů let a z 99% jsou to geny, které pochází z doby před primáty, tedy 50 milionů let nazpět. Počet genů, které oddělují člověka od myši, byl stanoven na pouhých deset. Zdá se proto, že fyziologické a vývojové rozdíly mezi jednotlivými živočichy budou spíše spočívat v regulaci genů než v základních funkcích jejich proteinů. Kováč cituje Ramachandrana, který uvádí z jeho hlediska zásadní rozdíl mezi člověkem a opicí. Dochází k závěru, že člověk jako jediný druh sahá po hvězdách, zatímco opice pouze po banánu. Jinými slovy člověk píše, zkoumá, tvoří a hledá, zatímco opice žijí, potýkají se, rozmnožují a umírají v džungli. Další témata, která Kováč rozebírá, se věnují možným souvislostem mezi bipedií, užíváním ruky, tvorbou artefaktů a vzájemnými souvislostmi mezi akcelerací růstu lidského mozku. Zajímavá je nedávná zpráva o užívání nástrojů australopitéky. Kováč upozorňuje na souvislosti mezi vynálezem artefaktů

Přebal knihy: Ladislav Kováč (2017): *Konec lidské evoluce: Život v závěrečném věku*. Praha: Pavel Mervart. ISBN: 978-80-7465-224-0.

a vynálezem kultury. Vzhledem k velké akceleraci změn u našeho druhu je adaptace značnou výzvou. Kováč cituje Dehaena, který se domnívá, že změny vyplývající z kulturní evoluce byly natolik nové, že se ujaly pouze ty, na které byl připraven biologický makeup. Rozvoj matematiky umožnila analogie mezi číslem a prostorem. Dehaen v tom však není sám a ostatní výzkumníci například tvrdí, že komplexní emoční stavy, jako je například důstojnost, jsou implementovány za pomoci starších systémů pro prezentaci a ovládnutí samotného těla. Věda se podle Kováče vyvíjela nezávisle na umění a filosofii, a to díky evolučnímu zdokonalování artefaktů a především díky experimentům. Můžeme se však obrátit zpět k výroku „věda je umění řešitelného“. Další část knihy věnuje Kováč přechodu od hmatatelných artefaktů k těm symbolickým. Symboly, zpočátku náboženské, umožnily přechod od příbuzenských vazeb v lovecko-sběračských skupinách k „symbolickému příbuzenstvu“ a tím umožnily fungování ve větších celcích i s geneticky nepříbuznými jedinci. Často se ke slovu dostává originální sociobiolog Wilson, který charakterizuje současné lidstvo jako „civilizaci hvězdných válek s emocemi z doby kamenné, se středověkými institucemi a s technologií bohudobnou.“ Kováč však upozorňuje na přespřílišný Wilsonův optimismus, který vykresluje zemi 22. století jako ráj, kde je každý rozumný a slušný. Zvláštní pozornost totiž Kováč věnuje emoční složce člověka, která je s mechanickou rozumností v přímém rozporu. Uvádí zajímavé poznatky o dosud nevyřešené hádance týkající se vztahu mezi příjemností a utrpením. Teze dávných filozofů Aristotela, Spinozy a Benthama se zdají být v souladu s vyjádřeními současných neurovědů, ti se domnívali, že příjemnost

a utrpení jsou propojeny. Mozkové skeny jim dávají za pravdu, je zde nápadné anatomické překrytí mezi mozkovými oblastmi, které zpracovávají tyto protikladné emoční módy. Kováč uvádí vynález mýtu jako potřebu člověka vysvětlit si neznámý a ohrožující svět. Je spojen s jistou mírou sebeklamu, což ostatně někteří citovaní autoři uvádějí jako jeden z antropologických konstant člověka. Schopnost klamat druhé, ale i sama sebe. Podle Kováče se dnes lidé stali hyperemocionálním druhem a jejich tělo se proměnilo v hédonický stroj. To však přináší i nové výzvy a problémy. Lidé v rámci kapitalistických systémů usilují o maximalizaci rozkoše. Kováč však polemizuje s teorií sobeckého genu. Vidí člověka nikoliv jako egocentrického, ale ipsocentrického. V našich zájmech jsou vždy zahrnuty vědomě či bezděčně zájmy těch ostatních. Jak jinak by bylo možné vysvětlit altruistické činy lidí, kteří se obětovali ve prospěch ostatních, se kterými nebyli geneticky spřízněni. A v některých studiích třeba od Crocketta a kol. (2014) lidé nabídli více peněz na to, aby zmenšili bolest cizího člověka, než na bolest vlastní. Autoři studie však museli později uveřejnit korekci, která upozornila na to, že hypotetická scénáře často nekorelují s reálnými. Kováč dále uvádí nové formy hedonie spojené s dříve netušenými technologickými možnostmi. Dnešní člověk se nachází na pomezí hmotné a virtuální reality. Další vývoj však může člověka katapultovat do prožívání převážně virtuálního a je zde možnost, že nebude schopen odlišit své prožívání od prožívání implementované stroji. Každému, kdo by se rád seznámil se současnými pohledy na lidskou evoluci a také se dozvěděl možné dopady, které bude mít vývoj moderních technologií na lidskou kognici a vůbec budoucnost lidstva jako takového, tuto knihu vřele doporučuji.